

La importància de ser Joan Fuster

■ Els pares

DOLORS FOS, veïna de Fuster: “El pare de Fuster era un tio magnífic, un artesà impressionant. Feia unes marededús i uns sants meravellosos per a les esglésies. També era professor de belles arts a Sueca. Era una persona excel·lent que va tindre un fill que li va eixir un geni.”

“Cada diumenge Fuster agarrava sa mare del braç i se l’enduia a missa. La deixava assentada en un d’aquells bancs antics i ell se n’anava a la taverna del cantó, que es deia El Pou, i es feia un cafè.”

■ Sueca

PERE MARIA ORTS, historiador i heraldista: “I me’n recorde perfectament, de la casa. Si no l’hagueren tocada, jo ara hi entraria a cegues i aniria directament al pati de darrere, a la porxada que hi havia, on son pare tallava i decorava imatges. En aquell lloc em donava classes de dibuix.”

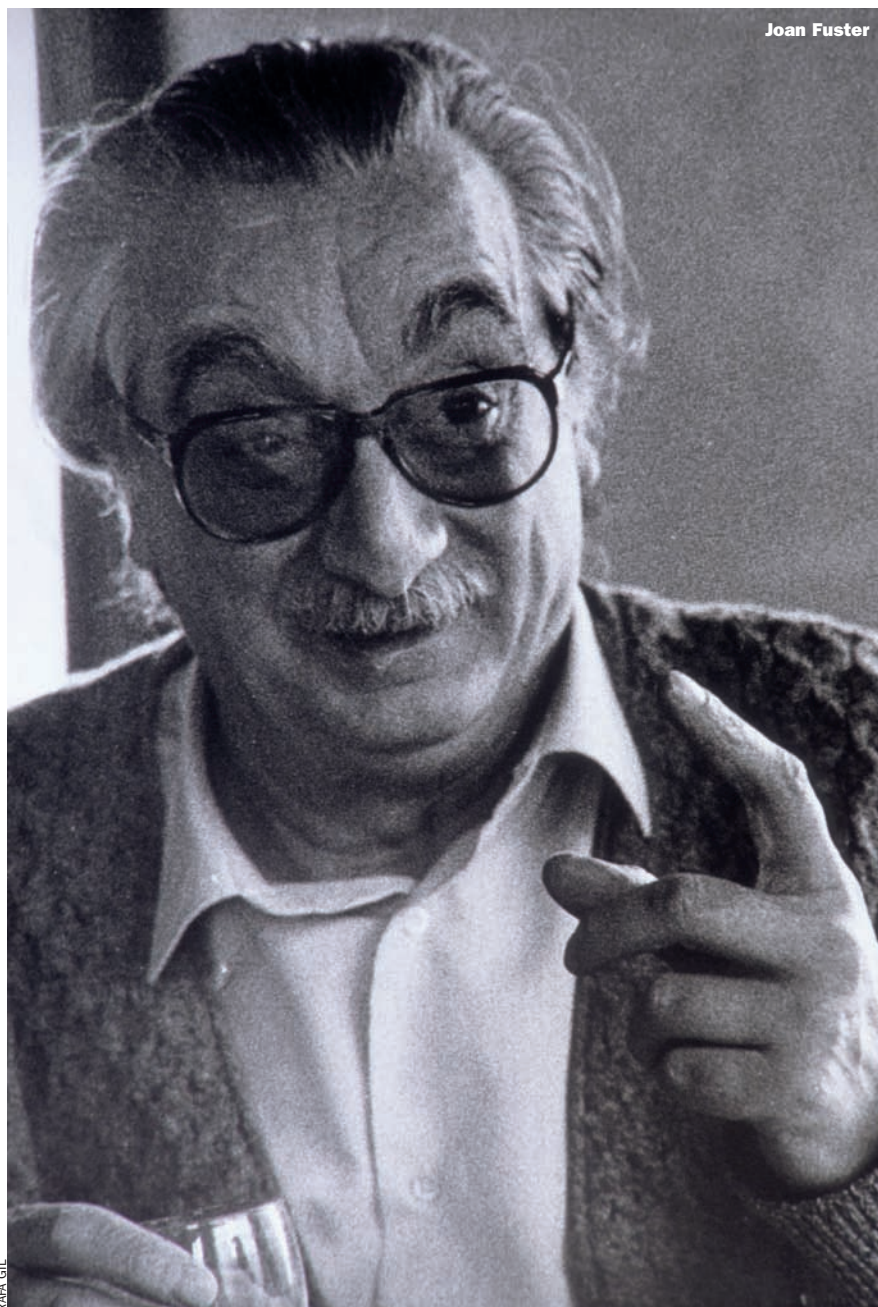
DOLORS FOS: “Però a Sueca Fuster té una gent que l’adora i una altra gent que l’odia. Per exemple, tenim un veí enfront de sa casa que cada vegada que s’assabentava que venia gent important de Barcelona, posava l’himne regional a tot volum. I Fuster avisava: ‘Calleu, que ara el Fulgenciet ens posarà l’himne’. I en efecte, era arribar tots i, a tot volum i amb les portes obertes, per ofrenar noves glòries a Espanya! I el tio cantant. I tots reien. Fuster era molt graciós. Ens ho passàvem realment bé.”

■ La llengua

RAFAEL MATOSES, ex-alcalde de Sueca: “Durant l’esmorzar eixíem a l’hort que hi havia davant l’institut, xarràvem, i ell ens exposava les seues preocupacions. Recorde que un dia ens va proposar de fer un diccionari en valencià. [...] ‘És molt senzill –deia–, agafes un diccionari de casa, que està en castellà. Dius el mateix en valencià i ho apuntes. [...] Cadascú duia la seua llista de paraules i ell les arreplegava totes.”

■ La pensió a València

JOSEP LLUÍS BAUSSET, professor: “La

El Taller d’Audiovisuals i la Càtedra Joan Fuster, de la Universitat de València, han editat ‘Ser Joan Fuster. 33 visions sobre l’escriptor’. Us oferim un tast d’algunes de les entrevistes que apleguen el llibre i el documental, que ja són imprescindibles.

vam batejar com a Pensió Clorofil·la, perquè tot el que menjàvem eren verdures. És l'època de la pobresa de postguerra i del plat únic. Recorde que ens donaven mig parell d'ous. Els ous se solien comptar per parells o per dotzenes i, és clar, quedava molt lleig dir un ou. Per tant, en deien mig parell d'ous.”

■ Tertúlies

JOSEP IBORRA, professor i escriptor: “Quan ell agafava la paraula no amollava un ‘bla bla bla’ avorrit, sinó que sempre treia punta a qualsevol qüestió, o feia una broma o una ironia, com quan va dir que la teologia prenia el nom de Déu en va.”

DORO BALAGUER, pintor, escriptor i polític: “Sempre estava interessat a comprovar què es podia extraure de cada conversa, de cada discussió amable. Perquè Fuster era molt amable, en el seu tracte personal era una persona molt deferent. Però alhora li agradava engrescar i contradir per extraure suc de les discussions.”

ELISEU CLIMENT, editor: “Va exercir una influència sobre aquell nucli [de joves universitaris], que era un nucli important, però jo no diria que excepcional, perquè cap de nosaltres no n'era, d'excepcional. Però vam tindre la sort de coincidir amb Fuster; amb Manuel Sanchis Guarner, que havia tornat de Mallorca; amb Adolf Pizcueta, que havia estat secretari d'Ignasi Villalonga [...]; o amb Vicent Andrés Estellés [...]. D'alguna manera, Fuster articulava tot aquell moviment com a home orgànic que era. I ho repetiré moltes voltes, perquè no era un intel·lectual aïllat als núvols. Ho portava tot al cap, planificat.”

■ Trencament amb Casp

FRANCESC DE PAULA BURGUERA, periodista i polític: “L'èxit de *Nosaltres els valencians* impulsà la popularitat de Fuster, sobretot entre la joventut universitària dels anys seixanta. En canvi, el cercle d'Adlert i Casp es componia de gent més gran i conservadora, cada volta més allunyats d'aquells joves que es manifestaven obertament d'esquerres. Casp i Adlert eren demòcratacristians, molt de dretes i molt de misses.”

JOSEP LLUÍS BAUSSET: “Quan Fuster començà a ser conegut i reconegut a Catalunya, els va envair l'enveja. Ells no podien consentir que els superara.

Eren com una gallina que s'ha criat els seus pollets i veu de sobte com un dels pollets es fa més gran, més fort i més important que ella.”

■ Columnista

FRANCESC DE PAULA BURGUERA: “Els articles de Fuster reflectien la seua ironia. Esclataven com un tro en la consciència del lector, el qual es rendia a l'evidència dels arguments. L'obra periodística de Fuster és molt important. I tant!”

DORO BALAGUER: “Els articles de Fuster eren molt clars i molt contundents. És on amollava la càrrega forta. Alguns criden l'atenció per la seua crítica despietada. En la conversa matisava més. No perdia el seu esperit crític, però el suavitzava. Crec que sentia un respecte molt gran pels seus interlocutors que li impedia mostrar-se més agressiu. A més a més, sempre va estar disposat a canviar la seua opinió si li la rebatien amb arguments, perquè no era un exaltat defensor dels seus punts de vista.”

■ Intel·lectual

ALBERT MANENT, escriptor: “És un fenomen espectacular. Era un fora de sèrie que en part té origen en una intel·ligència jueva. Això explica que es converteixi més que no pas en un intel·lectual gairebé en un moviment, un moviment intel·lectual amb tanta força i amb una posició tan definida. Sense aquesta arrancada personal, sense aquesta gràcia, sense aquesta agudesa i sense aquesta capacitat de convèncer i d'arribar a totes les capes intel·lectuals, Joan Fuster hauria estat un intel·lectual molt rellevant, però un de més.”

JOSEP MARIA CASTELLET, editor i crític literari: “Un dels millors assagistes catalans que hi ha hagut mai. Fins i tot diria que ell està per sobre de tots els altres, tot i que tampoc no es tracta de fer comparances. L'assaig literari l'entenen els francesos com una forma de parlar no només de literatura, sinó de la concepció del món.”

JOSEP FONTANA, historiador: “Ell parteix d'un gran coneixement sobretot del medi cultural, que li permet fer unes anàlisis legítimes d'historiador. Estudia fonamentalment la llengua i la literatura, però no de forma immanentista, sinó en funció de la mateixa necessitat d'entendre el país. Evidentment, això comporta uns lligams entre cultura i societat que

són els propis de l'anàlisi d'historiador. [...] Això és el que el fa important i influent en el medi universitari.”

VICENT PITARCH, filòleg i sociolingüista: “Era el liberal per excel·lència. Com a liberal entenc el gran humanista que posa per damunt de tot la llibertat dels individus. El seu no era el liberalisme polític de finals del segle XIX, sinó el liberalisme del demòcrata profund. Aquesta és la gran vindicació que ha fet durant tota la vida. El seu anticlericalisme era una conseqüència lògica del seu racionalisme. [...] Pel mateix motiu era antimetafísic i reclamava tant Voltaire. Intentava ser tan rigorós i dialogant com podia, i que fóra la raó la conductora de les relacions humanes. [...] Era escèptic perquè no creia en dogmes, principis o apriorismes.”

■ Països Catalans

MAX CAHNER, editor i filòleg: “És evident que Fuster ho va canviar tot. La nova proposta de Fuster sobre els Països Catalans era més atractiva. La gent jove, alguns dels quals, els més grans, havien assistit normalment a les tertúlies de Casp i d'Adlert, aviat es van decantar per Joan Fuster, i es van posar sota la seva tutela espiritual, per dir-ho així. En aquella època molta gent va descobrir, tant a València com aquí [Barcelona], el concepte de Països Catalans. Avui sembla que això hagués estat conegut per tothom des de feia decennis, però no és així.”

JORDI PUJOL, president de la Generalitat de Catalunya 1980-2003: “Evidentment l'obra de Fuster, i sobretot *Nosaltres els valencians*, té repercussió a Catalunya. He de confessar que aquest llibre em va sorprendre una mica per la seva rotunditat. Vaig pensar, si des de València ho diuen... però em va sorprendre una mica. Ara, he de remarcar una cosa: tant personalment com des de CDC, en aquest punt hem actuat sempre una mica amb el fre posat.”

EULÀLIA DURAN, historiadora: “No responia a l'estereotip que aquí s'havia fet sobre els valencians: els xes, extravertits, cridaners, etc. [...]. Fuster era una altra cosa, molt circumspecte. Es va portar molt polidament [...]. Aquesta va ser la primera impressió, que va donar pas a una relació bastant continuada. Va ser una relació semipolítica, perquè fèiem les rutes, que deïem. Organitzàvem

viatges de joves valencians a Barcelona, a Perpinyà, a Andorra, a Montserrat, etc. També hi estava embolicat Jordi Pujol. Fuster triava fornades de valencians i els portava cap aquí”.

LLUÍS LLACH, cantautor: “Va ser un punt de referència per a moltíssima gent. O sigui, ell ens va ensenyar a ser catalans d’una altra manera. Nosaltres estàvem acostumats a ser catalans petits, i ell ens va obrir les portes d’una catalanitat molt més complexa, molt més àmplia, molt menys egoista, molt més plural, molt diferent.”

Política

FRANCESC DE PAULA BURGUERA: “Fuster no s’ha ubicat mai en una opció política concreta. Sempre animava allò que creia que valia la pena si anava a algun lloc per al país. Però cap partit podrà dir que Fuster estava amb ell, perquè no es va casar amb ningú. Tampoc no es va casar amb mi, malgrat la nostra amistat de tants anys. Ell era un escèptic optimista.”

JOSEP IBORRA: “Ha tingut una gran repercussió. Per tant, ha fracassat Fuster? No, no ha fracassat. Ni políticament ha fracassat. Els que han fracassat són els polítics. Ell ha fet uns plantejaments i els polítics no els han assumit.”

Atacs

DOLORS FOS: “Li van posar una bomba en cada finestra. Per uns moments, ma mare es va quedar sorda de l’explosió. Vam eixir tots al carrer alarmats, i la meua filla, que era menudeta, anava descalça, perquè havia eixit directa del llit al carrer. I Fuster, que se’n va adonar, la va agarrar perquè no xafara terra [...]. Va ser molt bèstia. La bomba, la posaren a la finestra de l’entrada, perquè pensaven que Fuster dormia a l’habitació del corral, i per això no el van agafar. Van ser uns assassins.”

ELISEU CLIMENT: Hi ha un abans i un després de la bomba. Aquell dia no vaig poder anar-hi. Ho vaig fer a l’endemà i Fuster ja havia canviat. Recorde com es lamentava: ‘Per què a mi, si em dedique a escriure, em responen amb una bomba?’ [...] Aquell dia em va demanar de convocar un acte a la plaça de bous. Al matí ja hi va haver un acte d’homenatge a Fuster al paranimf de la Universitat, amb la presència de José Antonio Maravall i Pierre Vilar. Recorde haver

Selecció d’imatges del documental ‘Ser Joan Fuster’.

crídat a Berlín, a Josep Renau: ‘Renau, mira el que ha passat, has de vendre.’ Va ser realment espectacular.”

Premi d’Honor

MAX CAHNER: “No era una persona que cregués molt en els títols, en els reconeixements públics o en les medalles. [...] Però no deixava de ser un reconeixement important, i es va sentir molt satisfet. Perquè a Barcelona hi havia una gran quantitat de gent, i no vull dir noms, que el menystenien en tant que valencià. El consideraven una mena d’apèndix. Però aquests prejudicis han desaparegut, i gràcies a Fuster, precisament”.

Transició

JOSEP IBORRA: “Molts dels que anteriorment s’havien posicionat al costat del front catalanista es van aprofitar, davant la pressió dels fets, dels càrrecs, de les alcaldies i de les conselleries. [...] L’antifusterianisme començava en el

convenciment que, segons deien, calia adaptar-se a la realitat. Pressuposaven un Fuster que romania als núvols, un idealista allunyat de la realitat. Però el ben cert és que era una realitat que ells havien bastit a la seua mida.”

RAIMON, cantautor: “A la sortida de la dictadura, als representants del pensament més crític se’ls va organitzar homenatges, sí, però mirant de deixar-los de banda, perquè molestaren el mínim possible. Hi va haver un intent d’esborrar gran quantitat de coses. Pensaven que era necessari. I Fuster ho va viure, això. El mateix episodi que va haver de patir quan el van proposar per a catedràtic n’és molt eloqüent. Hi ha una quantitat de coses que ens van deixar bocabadats, de gent inimaginable.”

La mort

DOLORS FOS: “Aquell dia crec que em vaig morir jo també. Va ser molt trist. I més encara pel que em van fer, que no em van deixar veure’l. Vaig tornar a casa i vaig trencar a plorar. Van fer un segrest, l’amagaren en una habitació. I la gent no sabia si estava a casa o al tanatori. Amenaçaren la funerària perquè no diguera res. Tot això en compte de dur el cos a l’Ajuntament, com tocava, perquè la gent se’n poguera acomiadar. Deien que era el seu desig. Però ell no havia dit això, perquè deia moltes coses, a mi sovint em deia que quan morira l’enrotllaren en una estora i el llançaren a la sèquia. Perquè a nosaltres no ens agraden els enterraments. Però al final organitzaren les coses com tocava i el vaig poder veure.”

El llegat

JOSEP LLUÍS BAUSSET: “Ell va traçar el camí per a molta gent a qui ha fet obrir els ulls. Va transmetre a la societat una idea noble i suprema de país que quedarà per sempre.”

ANDREU ALFARO, escultor: “Cada vegada que parlava Fuster fixava les normes, quasi sense voler. Mai no havia conegut cap persona que contestara d’una forma tan adient al que se li preguntava o al que es plantejava en la conversa. Sempre tenia la contestació correcta.”

MANUEL BOIX, pintor: “Se’l pot criticar? Si vols fer-ho, ja pots començar a fer el ridícul.”

Selecció feta per Núria Cadenes